

یوسفی، ناصر (۱۳۹۰). بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس کیفیت زناشویی، فرم تجدید نظر شده (RDAS). پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره، ۱(۲)، ۲۰۰-۱۸۳.

بررسی شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس کیفیت زناشویی، فرم تجدید نظر شده (RDAS)

ناصر یوسفی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۶/۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۰/۲۰

چکیده

هدف عمده تحقیق حاضر اعتباریابی مقیاس خانوادگی کیفیت زناشویی، فرم تجدید نظر شده روی زنان و مردان متأهل مراجعه کننده به مراکز مشاوره شهرستان سنندج بود. طرح تحقیق از نوع تحقیق همبستگی است (تحلیل عاملی به شیوه چرخش متمایل از نوع آبلیمین مستقیم و تحلیل عامل تأییدی بود). حجم نمونه شامل ۲۸۴ نفر زن و مرد متأهل در دسترس در نیمسال اول ۱۳۹۰ که به مراکز مشاوره شهرستان سنندج مراجعه کردند، بودند و مقیاس‌های کیفیت زناشویی، فرم تجدید نظر شده و پرسشنامه‌های ملاک را تکمیل نمودند و داده‌ها به روش تحلیل عاملی به شیوه چرخش متمایل از نوع آبلیمین مستقیم و تحلیل عامل تأییدی تجزیه و تحلیل شد. نتایج به دست آمده از روش تحلیل عاملی به شیوه چرخش متمایل از نوع آبلیمین مستقیم، سه عامل کیفیت زناشویی (توافق، رضایت، انسجام) را در جامعه ایرانی نشان داد و با تحلیل عامل تأییدی آن‌ها برازش شدند. ضرایب پایایی همسانی درونی از جمله آلفای کرونباخ و تصنیف برای ۱۴ ماده و سه عامل در کل پرسشنامه (به ترتیب با مقدار ۰/۹۲ و ۰/۸۹) رضایت بخش بودند. همچنین، ضرایب روایی همگرا کیفیت زناشویی با پرسشنامه رضایتمندی زناشویی، پرسشنامه ارزیابی همبستگی زوجین، مقیاس سازگاری توافق دوفری به ترتیب (۰/۳۹، ۰/۳۶، ۰/۳۳) بدست آمده است که در سطح ($p < 0.001$) معنادار است. به علاوه، تحلیل آزمون T نشان داد که بین زنان و مردان در عامل‌ها تفاوت وجود ندارد و همچنین تحلیل واریانس چندمتغیری نشان داد که بین گروه‌های سنی هشت‌گانه از لحاظ کیفیت زناشویی تفاوت وجود ندارد. نتایج به دست آمده از تحلیل عاملی با تحقیقات پیشین هماهنگ است و با توجه به روایی و پایایی پرسشنامه کیفیت زناشویی از آن می‌توان در محیط‌های پژوهشی و خانواده‌گی در تعیین کیفیت زناشویی استفاده کرد.

واژه‌های کلیدی: پرسشنامه کیفیت زناشویی، اعتبار یابی پرسشنامه، روایی، پایایی

مقدمه

ارتباط نقش مرکزی در ازدواج ایفا می‌کند (بورلسون و دنتون^۱، ۱۹۹۷) به گونه‌ای که از لحاظ ویژگی‌های زناشویی مشخص شده است که ارتباط مؤثر و کارآمد (کیفیت روابط زناشویی) میان شوهر و همسر مهم‌ترین جنبه خانواده‌های دارای عملکرد مطلوب می‌باشد (گریف و مایه‌رب^۲، ۲۰۰۰). بک و جونز^۳ (۱۹۷۲) به نقل از ساپینگتون^۴، ۲۰۰۱، ترجمه حسین شاهی، (۱۳۸۲) متوجه شدند که رایج‌ترین مشکل در ازدواج‌های ناآرام و پر دردسر همانا کیفیت روابط زناشویی ضعیف است. به عبارت دیگر موضوعات ارتباطی ممکن است نگرانی‌ها و دل‌مشغولی‌های اولیه برخی زوج‌های مراجعه‌کننده برای درمان باشد (کار^۵، ۲۰۰۰). رویکردهای ارتباطی اغلب با سه فرض اساسی به بررسی ازدواج و روابط زناشویی می‌پردازند: ۱- تعارض‌های زناشویی غیر قابل اجتنابند، هدف درمان‌های ارتباطی حذف کامل این تعارض‌ها نیست بلکه تلاش می‌کنند تا به آن‌ها جهت دهند و آن‌ها را در مسیرهایی سازنده به کار اندازند و کیفیت روابط را بالا ببرند؛ ۲- ارتباط در دو سطح کلامی و غیر کلامی روی می‌دهد و یکی از دلایل اصلی بروز اختلاف‌های زناشویی، ناهماهنگی پیام‌هایی است که به طور هم‌زمان توسط این دو سطح منتقل می‌شوند که منجر به کیفیت روابط زناشویی ضعیف می‌شود؛ ۳- همسران در شیوه‌های برقراری ارتباط و کیفیت زناشویی با یکدیگر تفاوت دارند (سهرابی، ۱۳۸۲). در کل، یک فرض عمومی این بوده است که علت بسیاری از مشکلات ارتباطی زناشویی، مهارت‌های ارتباطی ناکارآمد از طرف همسران می‌باشد و مطابق با این دیدگاه آموزش ارتباط و افزایش کیفیت روابط زناشویی به عنوان کوششی جهت ترمیم رابطه مسئله دار، مؤلفه‌ای مهم در بسیاری از رویکردهای درمان زناشویی است. (بورلسون و دنتون، ۱۹۹۷).

مطالعه روابط زوجین به روشن شدن چهارچوب‌های ساختاری که روابط زوجین در آن شکل می‌گیرد کمک می‌کند. کیفیت روابط زناشویی^۵ نقش اساسی در ارزیابی کیفیت کلی ارتباطات خانوادگی دارد (برادبری، فینچام و بیچ^۶، ۲۰۰۰). کیفیت روابط زناشویی مفهومی چند بعدی است و شامل ابعاد گوناگون ارتباط زوجین مانند سازگاری، رضایت، شادمانی، انسجام و تعهد می‌شود (تروکسل^۷، ۲۰۰۶).

1. Burlerson, R., & Denton, W.

2. Greeff, A. & Malherbe, H.

3. Beck & Jones

4. Sapington

5. Carr, A.

6. marital quality

7. Bradbury, T., Fincham, F., & Beach, S.

8. Troxel, W.

سه رویکرد عمده برای مفهوم‌سازی کیفیت روابط زناشویی وجود دارد. رویکرد اول مربوط به لیوایز و اسپانیر^۱ (۱۹۷۹)؛ به نقل از ادیتال و لاول^۲ (۲۰۰۵) است که کیفیت روابط زناشویی را ترکیبی از سازگاری و شادمانی می‌داند. رویکرد دوم مربوط به فینچام و برادبوری (۱۹۸۷)؛ به نقل از کرولی^۳ (۲۰۰۶) است. بر اساس این رویکرد کیفیت روابط زناشویی منعکس‌کننده ارزیابی کلی فرد از رابطه زناشویی است. رویکرد سوم مربوط به مارکس^۴ (۱۹۸۹)؛ به نقل از تروکسل (۲۰۰۶) است که تلفیقی از رویکرد لیوایز و اسپانیر و رویکرد سیستمی بوئن^۵ (۱۹۷۸) است. مارکس نسبت به فرد، رابطه فرد با همسرش و رابطه فرد با دیگران نگرش سیستمی دارد. از این دیدگاه یک فرد متأهل دارای سه زاویه شامل زاویه درونی، زاویه همسری و زاویه بیرونی است. اولین زاویه، خود درونی فرد است که در برگیرنده بعد درونی فرد و تلاش‌ها، انگیزه‌ها و انرژی‌های گوناگون است که به وسیله پیشینه طولانی از تمامی تجربیات زندگی فرد شکل می‌گیرد. زاویه دوم رابطه با همسر است. آن بخش از خود که به طور مداوم به همسر توجه می‌کند، با او هماهنگ می‌شود و از او مراقبت می‌کند. زاویه دوم پل استقلال-همبستگی است، به همین دلیل است که همسر به عنوان نیمه دوم شخص تصور می‌شود. زاویه سوم هر نقطه تمرکز خارج از خود، بجز همسر را نشان می‌دهد. به عبارتی اینجا نیز از مثلث‌ها بحث می‌شود. منتها بر خلاف نظر بوئن که دیگری مهم را صرفاً یک شخص می‌داند، مارکس معتقد است که دیگری مهم می‌تواند، شغل، سرگرمی و غیره، نیز باشد. بر این اساس، مارکس کیفیت روابط زناشویی را چنین تعریف می‌کند: «کیفیت روابط زناشویی نتیجه شیوه‌هایی است که افراد متأهل به طور نظام‌مند خود را در این مثلث (سه زاویه) سازماندهی می‌کنند» (تروکسل، ۲۰۰۶). بر اساس نظریه فینچام و برادبوری (۱۹۸۷)؛ به نقل از ادیتال (۲۰۰۵)، کیفیت روابط زناشویی و میزان شادمانی تابع نحوه تعامل زن و شوهر و شیوه‌های مقابله آن‌ها با موقعیت‌های تنش‌زای زندگی است (برادبوری، فینچام و بیچ، ۲۰۰۰؛ کرولی، ۲۰۰۶).

با مرور پیشینه پژوهش در خارج از کشور مشخص شد که محققان از این ابزار به وفور در مطالعات روابط زوجین بهره گرفته‌اند که به این پژوهش‌ها اشاره می‌شود.

پژوهش‌های صورت گرفته با بهره‌گیری از ابزار مقیاس کیفیت زناشویی در ارتباط زوجین (هازن و شیور^۶، ۱۹۹۰؛ کولینز، ۱۹۹۶؛ فینی، ۱۹۹۹؛ کرولی، ۲۰۰۶؛ دی وایت و هاور، ۲۰۰۸)، رضایت‌مندی

1. Lewise & Spanier

2. Adital, B., Lavee, Y.

3. Crowley, A.

4. Marks

5. Bowen, B.

6. Hazan, C, & Shaver, P.

زناشویی (سیمپسون^۱، ۱۹۹۰)، نحوه تعامل زوجین (فینی، نولر و کالان^۲، ۱۹۹۴)، تعارض (سیمپسون، ۱۹۹۰؛ کریسی، ۲۰۰۲)، الگوی سازگاری با تعارض (الکساندراو، ۲۰۰۳؛ پیترموناکو، گرینوود و فلدمن^۳، ۲۰۰۴)، الگوی تمایل-اجتناب^۴ (الدبریگ و کریستنسن^۵، ۲۰۰۲؛ هسلی، ۲۰۰۶)، شیوه ابراز عواطف (دی‌وایت و هور، ۲۰۰۸)، خشونت در روابط زناشویی (کیمبرلی و باکر، ۲۰۰۸) و رضایت زناشویی (هسلی، ۲۰۰۶) مورد استفاده واقع شده است. با مروری بر نتایج پژوهش‌های گذشته مشخص می‌شود که این پژوهش‌ها متغیرهای مهم در رابطه با روابط زناشویی زوج‌ها بررسی کرده‌اند و حال آنکه، درک واقع بینانه‌تری از روابط زناشویی زوج‌های ایرانی ضرورت دارد و تحقیق حاضر کوشش می‌کند تا ابزار پایایی را در رابطه با کیفیت روابط زناشویی ارایه کند. همچنین مشخص شد که در داخل کشور تحقیقی مبنی بر بررسی شاخص‌های روان‌سنجی ابزار وجود ندارد.

ضرورت این پژوهش موقعی بیشتر روشن می‌شود که مطالعات نشان می‌دهد که در زمینه کیفیت روابط زناشویی در خارج کشور پژوهش‌ها رو به افزایش است ولی در داخل کشور کار نشده است، همچنین، اغلب روان‌شناسان و روان‌پزشکان برای تشخیص و اندازه‌گیری شاخص‌های مختلف خانوادگی نیاز به یک ابزار دقیق و پایا دارند که بتوانند در کم‌ترین زمان ممکن به اهداف مورد نظر دست یابند. در همین راستا، یکی از سازه‌های مهم که اغلب مشاوران خانواده در مراکز مشاوره‌ای با آن برخورد می‌کنند، کیفیت روابط زناشویی می‌باشد. در حال حاضر در مراکز مشاوره خانواده، درمانگران برای تشخیص و شناسایی کیفیت روابط زناشویی از ابزارهای گوناگون بدون این که در ایران اعتباریابی شده باشد و از پایایی و روایی مناسب برخوردار باشد، استفاده می‌کنند، که ممکن است درمانگر به نتیجه دلخواه نرسد. یکی از معتبرترین پرسشنامه‌ها که در کشورهای دیگر توسط مشاوران خانواده در ابعاد مختلف تحقیقاتی و تشخیص عملکرد خانواده در ابعاد گوناگون از آن استفاده می‌نمایند، پرسشنامه کیفیت روابط زناشویی است. بنابراین، روان‌شناسان و مشاوران خانواده در فعالیتهای درمانی در مراکز مشاوره و روان‌درمانی خانواده نیاز مبرم به یک پرسشنامه در کیفیت روابط زناشویی دارند که به صورت دقیق و با حداقل خطا بتواند ابعاد گوناگون کیفیت روابط زناشویی را در خانواده تشخیص دهد و متناسب با فرهنگ کشورمان باشد. بنابراین هدف تحقیق حاضر بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی (پایایی و

1 . Simpson, J. A.

2 . Feeny, J., Noller, P., & Callan, V.

3 . Pietromonaco, P., Greenwood, D., & Feldman, B.

4 . demand- withdraw

5 . Eldridge, K., & Christensen, A.

روایی) پرسشنامه کیفیت روابط زناشویی در خانواده می‌باشد.
سوال تحقیق این است که آیا پرسشنامه کیفیت روابط زناشویی ویژگی‌های روان‌سنجی (پایایی و روایی) و برازش در جامعه ایرانی دارد؟

روش

جامعه و نمونه

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه زنان و مردان متأهل مراجعه کننده به مراکز مشاوره شهرستان سنندج در نیم سال اول ۱۳۹۰ بودند. نمونه این پژوهش شامل ۳۸۴ نفر بود؛ که از میان مراجعین به مراکز مشاوره شهرستان سنندج به شیوه نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. میانگین سنی، انحراف معیار، درصد اشتغال و درصد بومی بودن آزمودنی‌های مؤنث به ترتیب عبارتند از: ۳۳/۷۸، ۳/۵۶، ۳۱٪ و ۹۱٪ و میانگین سنی، انحراف معیار، درصد اشتغال و درصد بومی بودن آزمودنی‌های مذکر به ترتیب عبارتند از: ۳۷/۳۹، ۲/۹۸، ۸۳٪ و ۸۹٪.

شیوه اجراء

آزمودنی‌های مراجعه کننده به مراکز مشاوره شهرستان سنندج پرسشنامه کیفیت روابط زناشویی و ملاک را با هماهنگی مدیر مراکز مذکور و کسب اجازه از مراجعان و توضیح اینکه تکمیل پرسشنامه برای کار تحقیقی است، به مدت ۳۰ دقیقه قبل از شرکت در جلسات مشاوره‌ای پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند و در همان لحظه پرسشنامه‌ها از آزمودنی‌ها تحویل گرفته می‌شد.
جهت رعایت اخلاق پژوهشی تمام آزمودنی‌های آگاه شدند که این اطلاعات به منظور اهداف پژوهشی جمع آوری می‌شود و در مورد پنهان ماندن هویت پاسخ دهندگان اطمینان داده شد. همچنین ذکر شد که علاقمندان می‌توانند با ارائه پست الکترونیکی و آدرس از نتایج پژوهش آگاه شوند.

ابزار اندازه گیری

۱- مقیاس کیفیت زناشویی، فرم تجدید نظر شده^۱ (RDAS): این پرسشنامه توسط باسبی، کران، لارسن و کریستنسن^۲ (۱۹۹۵) ساخته شده است و ۱۴ سؤال دارد. فرم اصلی این مقیاس ۳۲ سؤال دارد که توسط اسپینر و بر اساس نظریه لیوایز و اسپینر در مورد کیفیت زناشویی ساخته شده است (به نقل از هولیست،

^۱ . Revised Dyadic Adjustment Scale (RDAS)

^۲ . Busby, D. M., Crane, D. R., Larson, J. H., & Christensen, C.

کودی و میلر، ۲۰۰۵). برادبوری، فینچام و بیچ (۲۰۰۰) نیز پس از مطرح کردن نظریه خود در مورد کیفیت زناشویی، پرسشنامه ۱۴ سؤالی را به عنوان ابزاری مناسب برای ارزیابی کیفیت زناشویی معرفی می‌کنند. این پرسشنامه ۱۴ سوالی به صورت طیف ۶ تایی از (۰ همیشه اختلاف تا ۵ توافق دائم داریم) نمره گذاری می‌شود. این ابزار از سه خرده مقیاس توافق (عبارات ۱ تا ۶)، رضایت (عبارات ۷ تا ۱۰) و انسجام (عبارات ۱۱ تا ۱۴) تشکیل شده است که در مجموع نمره کیفیت زناشویی را نشان می‌دهند و نمرات بالا نشان‌دهنده کیفیت زناشویی بالاتر است.

اصل پرسشنامه به زبان انگلیسی بوده که توسط محقق از زبان انگلیسی به فارسی برگردانده شد و برای اطمینان بیشتر از صحت ترجمه و مطابقت دو نسخه انگلیسی و فارسی، ترجمه فارسی آن در اختیار دو نفر مسلط به زبان فارسی و انگلیسی قرار داده شد تا با استفاده از روش ترجمه معکوس^۱ آن را به انگلیسی برگردانند، سپس مجدداً به زبان فارسی ترجمه شد. سرانجام روائی ظاهری و محتوایی آن توسط افراد متخصص (مشاور متخصص خانواده) تعیین گردید و اصلاحات محدودی در آن انجام گرفت، بدین ترتیب، پس از چند مرحله بررسی، بازمینی و اعمال تغییرات و اصلاحات، فرم فارسی مقیاس برای اجرای پژوهش آماده شد. پایایی پرسشنامه به شیوه آلفای کرونباخ در مطالعه هولیست، کودی و میلر (۲۰۰۵) برای سه خرده مقیاس توافق، رضایت، انسجام به ترتیب از، ۷۹، ۰/۸۰ و ۰/۹۰ گزارش شده است.

پرسشنامه‌هایی که برای بررسی روائی به عنوان ملاک انتخاب شدند، عبارتند از:

۲- پرسشنامه رضایتمندی زناشویی (ENRICH): این پرسشنامه توسط اولسون^۲ (۱۹۸۳) تهیه شده و برای بررسی رضایت زناشویی استفاده نموده است، فرم اصلی این پرسشنامه از ۱۱۵ سؤال و ۱۲ خرده مقیاس تشکیل شده است که به جز مقیاس اول آن که ۵ سؤال دارد، بقیه مقیاس‌ها شامل ۱۰ سؤال است. پاسخ به سؤالات به صورت ۵ گزینه‌ای (کاملاً موافق، موافق، نه موافق و نه مخالف، مخالف، کاملاً مخالف) است. فرم اصلی با توجه به زیاد بودن سؤال‌های پرسشنامه موجب خستگی بیش از اندازه آزمودنی‌ها می‌شد، بنابراین سلیمانان (۱۳۷۶) در پژوهشی فرم کوتاهی از این پرسشنامه تهیه کرد که دارای ۴۷ سؤال است. نمره بالا در این پرسشنامه نشانه رضایت و نمره پایین نشانه نارضایتی از رابطه زناشویی است. اولسون (۱۹۸۳) پایایی پرسشنامه را با روش ضریب آلفا ۰/۹۵ گزارش کرده است. سلیمانان (۱۳۷۶) و عبادت پور (۱۳۷۹) پایایی پرسشنامه را در فرم کوتاه از طریق محاسبه ضریب آلفا ۰/۹۵ گزارش کرده‌اند.

^۱ . Reverse translation

^۲ . Olson, D.

۳- پرسشنامه ارزیابی انطباق پذیری و همبستگی خانوادگی^۱(FACES-III): ارزیابی انطباق پذیری و همبستگی خانوادگی (اولسن، پورتر و لوی، ۱۹۸۶) شامل ۲۰ آیتم است که سه بعد همبستگی، ارتباط و انطباق پذیری زوجین را می‌سنجد، در ویرایش سوم به دو بعد همبستگی و انطباق تقلیل یافت که ۱۰ سؤال فرد بعد همبستگی را می‌سنجد و ۱۰ سؤال زوج بعد انطباق را می‌سنجد، در این پژوهش ۱۰ سؤال مربوط به همبستگی استفاده شد. آیتم‌ها بر اساس مقیاس ۱ تا ۵ درجه‌بندی می‌شوند و نمره‌گذاری مقیاس از ۱۰ تا ۵۰ می‌باشد. که نمره بالاتر، همبستگی بالاتر را نشان می‌دهد. اولسن، پورتر و لوی (۱۹۸۶) اعتبار پرسشنامه را با شیوه آلفای کرونباخ و بازآزمایی به ترتیب برای بعد همبستگی ۰.۷۷ و ۰.۸۳ گزارش کرده‌اند و روائی آن را تأیید کرده‌اند.

۴- مقیاس سازگاری زن و شوهر^۲ (DAS): مقیاس سازگاری زن و شوهر (اسپینر^۳، ۱۹۷۶) شامل ۳۲ آیتم خود گزارش دهی است که ۴ بعد را می‌سنجد (رضایت دو نفری^۴، همبستگی دو نفری^۵، توافق دو نفری^۶ و ابراز محبت^۷). در این تحقیق بعد توافق دو نفری با ۱۲ آیتم استفاده شد، آیتم‌ها بر اساس مقیاس ۰ تا ۵ درجه‌بندی می‌شوند. اسپینر (۱۹۷۶) برای بعد توافق دو نفری، ضریب همسانی درونی (ضریب آلفای آن) ۰.۹۰ گزارش کرده‌اند و اعتبار همگرایی بالایی برای این مقیاس در ارتباط با پرسشنامه رضایت زناشویی لاک و لاواس^۸ (۱۹۵۲) گزارش کرده‌اند.

طرح تحقیق

تحقیق حاضر با توجه به سؤال‌های تدوین شده از نوع طرح تحقیق همبستگی است (تحلیل عاملی به شیوه چرخش متمایل از نوع آبلیمین مستقیم بود). در این تحقیق از تحلیل عاملی اکتشافی که یک فن یا تکنیک برای بررسی ساختار مجموعه‌ای از داده‌هاست، که چندین پیش مفهوم در مورد اکتشاف عوامل یک پرسشنامه دارد، استفاده شده است. با استفاده از این شیوه، برای انتخاب عامل یا عامل‌ها از دو شاخص استفاده شد: ۱- ملاک کایزر^۹ (۱۹۶۱) که مشخص می‌کند که فقط عامل‌های با مقادیر ویژه

^۱. Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale(FACES-III)

^۲. Dyadic Adjustment Scale

^۳. Spanier, B.

^۴. dyadic satisfaction

^۵. dyadic Cohesion

^۶. dyadic consensus

^۷. affectional expression

^۹. Locke, H. & Wallace, K.

^۱. Kaiser, H.

بیشتر از ۱ را چرخش دهیم و ۲ - آزمون اسکری کتل^۱ (۱۹۶۶) که یک روش در خصوص تصمیم‌گیری در مورد نقطه برش برای انتخاب عامل‌ها است. در این تحقیق عامل‌های استخراج شده، بر اساس چارچوب نظری پرسشنامه و آزمون اسکری بوده است، سرانجام برای بررسی تأیید داده‌ها از تحلیل عامل تأییدی استفاده شد.

یافته‌ها^۲

یافته‌ها شامل سه بخش می‌شود یکی مربوط به تحلیل عامل اکتشافی و دیگری تحلیل عامل تأییدی و سرانجام تحلیل جانبی ارائه شده است.

الف - یافته‌های تحلیل عامل اکتشافی

همان‌طور که در جدول (۱) ملاحظه می‌شود، آزمودنی‌ها به ترتیب در ماده‌های ۴ (۳/۸۹)، ۱۰ (۳/۲۶) و ۱۲ (۳/۰۸)، بالاترین میانگین و در ماده‌های ۱۴ (۱/۸۹)، ۱ (۱/۷۶) و ۲ (۲/۰۴) کم‌ترین میانگین از بین ماده‌های پرسشنامه کیفیت زناشویی به دست آورده‌اند.

جدول ۱. شاخص‌های آماری تعداد سؤال‌ها، میانگین و انحراف معیار نمرات خام آزمودنی‌ها

انحراف معیار	میانگین	عبارات پرسشنامه	سؤال	ابعاد پرسشنامه
۱/۳۲	۲/۷۱	موضوعات و مسائل مذهبی	۱	توافق
۲/۱۵	۲/۰۴	ابراز محبت	۲	
۲/۴۳	۱/۷۶	روابط جنسی	۳	
۱/۷۸	۳/۸۹	رعایت عرف (رفتار صحیح یا مناسب)	۴	
۱/۵۶	۲/۷۸	مقاصد، هدف‌ها و چیزهای مهم	۵	
۱/۷۸	۲/۶۳۲	تصمیمات شغلی و تحصیلی	۶	
۱/۴۸	۲/۵۹	چند وقت یک‌بار به فکر طلاق، جدایی، یا پایان دادن به رابطه خود افتاده‌اید و یا درباره آن بحث کرده‌اید؟	۷	

^۲. Cattell, R.

^۲. برای تکمیل محاسبات روی داده‌ها در صورت درخواست از مؤلف مسئول مقاله، داده‌ها قابل دسترس برای محققان دیگر می‌باشد.

۲/۸۹	۲/۴۲	آیا اتفاق افتاده که از ازدواج خود متأسف باشید؟	۸	رضایت
۲/۷۸	۲/۹۲	چند وقت یک‌بار شما و همسران دعوا می‌کنید؟	۹	
۱/۶۸	۳/۲۶	چند وقت یک‌بار شما و همسران اعصاب یکدیگر را خرد می‌کنید؟	۱۰	
۱/۴۹	۲/۹۸	پرداختن به کارها و یا علایق مشترک در خارج از خانه	۱۱	
۲/۷۸	۳/۰۸	یک تبادل نظر دلچسب و جذاب	۱۲	انسجام
۲/۹۳	۲/۶۷	به آرامی درباره چیزی گفتگو کردن	۱۳	
۱/۰۶	۱/۸۹	در یک پروژه یا برنامه همکاری کردن	۱۴	

$n=384$

همچنین با استفاده از تحلیل تمایزات، نقطه برش برای این ابزار ۲/۸۴ محاسبه شد به این معنا که اگر فردی نمره کیفیت زناشویی او بالاتر از ۲/۸۴ بشود، دارای کیفیت زناشویی خوب است و اگر زیر این نمره دریافت کند، دارای کیفیت زناشویی ضعیف می‌باشد. همچنین حساسیت پرسشنامه ۷۴/۱۲ درصد و ویژگی آن ۷۸/۴۷ درصد برآورد شد.

در این تحقیق جهت بررسی پیش فرض کرویت (بررسی ماتریس ضرایب همبستگی بین متغیرها در جامعه) از آزمون کرویت بارتلت^۱ (۱۹۵۰) استفاده شد. همچنین برای بررسی کفایت نمونه و مناسب بودن داده‌های جمع آوری شده برای تحلیل عاملی، از آزمون کایزر (۱۹۶۱) یا KMO استفاده شد، که نتایج آن در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲. آزمون کرویت بارتلت و کمو (KMO)

آزمون کرویت بارتلت			آزمون کمو (KMO)
p	df	χ^2	کفایت نمونه
۰/۰۰۱	۳۸۳	۲۶۹۴/۳۷	۰/۸۹

یافته‌های جدول (۲) نشان داد که شاخص $(KMO=0/89)$ می‌باشد و مقدار مجذور کای محاسبه شده برای آزمون کرویت بارتلت (۲۶۹۴/۳۷) بدست آمده که در سطح آماری $(P<0/001)$ معنی دار می‌باشند. یعنی فرض واحد بودن ماتریس همبستگی رد شد و داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی و حجم نمونه کفایت می‌کند (کایزر، ۱۹۶۱).

^۱. Bartlett, M.

جدول ۳. ضرایب همسانی درونی (آلفای کرونباخ و تنصیف) پرسشنامه کیفیت زناشویی در عامل‌ها

مردان		زنان		کل نمونه		تعداد	
آلفای دو نیمه	کرونباخ کردن	آلفای دو نیمه	کرونباخ کردن	آلفای دو نیمه	کرونباخ کردن	تعداد ماده‌ها	عامل‌ها
۰/۸۳	۰/۸۱	۰/۸۱	۰/۸۳	۰/۸۲	۰/۸۲	۶	۱- توافق
۰/۸۲	۰/۸۳	۰/۷۹	۰/۸۴	۰/۸۱	۰/۸۳	۵	۲- رضایت
۰/۷۸	۰/۷۸	۰/۸۲	۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۸۶	۳	۳- انسجام
۰/۸۴	۰/۸۹	۰/۸۵	۰/۸۳	۰/۸۹	۰/۹۲	۱۴	کل

همان‌گونه که در جدول شماره (۳) مشاهده می‌شود، ضرایب آلفای کرونباخ و تنصیف پرسشنامه کیفیت زناشویی در کل نمونه برای ۱۴ ماده و عامل‌های چهارگانه استخراج شده، به تفکیک جنس رضایت بخش و بالا بوده (بالای ۷۰) که حاکی از همگونی و همسانی ماده‌های پرسشنامه فوق هستند.

جدول ۴: ماتریس عاملی چرخش یافته متمایل به شیوه آبلیمین بر روی آزمودنی‌ها (n=۳۸۴)

عامل‌ها	سؤالات						بار عامل‌ها	مقدار ویژه (آیگن)	درصد تراکمی
	۱	۲	۳	۴	۵	۶			
توافق	۰/۷۷	۰/۷۴	۰/۷۱	۰/۸۱	۰/۷۶	۰/۷۸	۲/۶۵	۲/۷۸	
رضایت	۰/۷۲	۰/۸۱	۰/۷۶	۰/۸۲	۰/۷۴	۰/۷۱	۲/۸۶	۳/۹۳	
انسجام	۰/۷۵	۰/۷۲	۰/۷۹	۰/۸۱	۰/۸۱	۰/۸۱	۲/۳۴	۲/۶۸	

همان‌طور که در جدول (۴) نشان داده شده است رابطه هر سؤال با عامل کمتر از ۰/۳۰ نبوده است و مقادیر ویژه (آیگن) عامل‌های یک تا سه همه بالاتر از یک هستند، که از لحاظ آماری معنا دار هستند. در این تحلیل، عامل دوم (رضایت)، با ارزش ویژه ۲/۸۶، معادل ۳/۹۳ درصد کل واریانس را تبیین می‌کند که بیشترین مشارکت را در تبیین واریانس پرسشنامه فوق برعهده دارد و عامل سوم (انسجام) با ارزش ویژه ۲/۵۳، معادل ۲/۳۴ درصد کل واریانس را تبیین می‌کند که کم‌ترین مشارکت را در تبیین

واریانس پرسشنامه فوق برعهده دارد. در این تحلیل، میزان واریانس مشترک بین متغیرها برای سه عامل بر روی هم برابر با ۴۷/۵۴ درصد کل واریانس را تبیین می‌کنند.

جدول ۵: ماتریس درون همبستگی ۴ خرده مقیاس پرسشنامه کیفیت زناشویی

نام عامل	۱	۲	۳	۴
توافق	۱			
رضایت	۰/۵۳	۱		
انسجام	۰/۷۱	۰/۴۹	۱	

$$P < 0/001$$

همان‌طور که در جدول (۵) ملاحظه می‌شود، همبستگی درونی نمرات مقیاس‌های پرسشنامه کیفیت زناشویی با یکدیگر ارایه شده است. همچنان که در جدول مشاهده می‌شود، همبستگی خرده مقیاس‌ها با هم بین ۰/۴۹ تا ۰/۷۱ است. این همبستگی‌ها از نظر آماری معنادار هستند ($P < 0/001$).

جدول ۶: ضرایب روایی همگرایی عامل‌های پرسشنامه کیفیت زناشویی با پرسشنامه‌های ملاک

متغیر	رضایتمندی	بعد همبستگی	بعد توافق دو نفری
عامل‌ها	ENRICH	Cohesion	Dyadic consensus
توافق	۰/۳۹	۰/۳۴	۰/۴۲
رضایت	۰/۴۲	۰/۳۳	۰/۳۲
انسجام	۰/۳۷	۰/۴۱	۰/۴۴
کل پرسشنامه	۰/۳۹	۰/۳۶	۰/۳۳

$$p < 0/001, n = 384$$

روایی پرسشنامه کیفیت زناشویی در ارتباط با مفاهیم مبتنی بر سازه‌های از قبیل رضایت زناشویی، همبستگی زوجین و توافق زوجین آزمون شد. انتظار این بود که کیفیت زناشویی ارتباط مثبت با ابعاد رضایت زناشویی، همبستگی زوجین و توافق زوجین داشته باشند. جدول (۶) ضرایب روایی، معنادار بین عامل‌های پرسشنامه کیفیت زناشویی با پرسشنامه‌های ملاک را نشان می‌دهد. که در همه آن‌ها رابطه در سطح معناداری بوده است ($p < 0/001$).

ب: تحلیل عامل تأییدی

در این پژوهش برازش مدل عاملی با استفاده از مجذور خی، ریشه خطای میانگین مجذورها تقریب، شاخص اطلاعات آکائیک، شاخص نرم نشده برازندگی، شاخص نیکویی برازش و شاخص نیکویی برازش اصلاح شده و با به کارگیری Amos18 صورت گرفت. برای سنجش برازش مدل، معمولاً از چندین شاخص استفاده می‌شود؛ که کلاین و سان^۱ (۲۰۰۵) آماره‌ها و شاخص‌های زیر را پیشنهاد می‌دهد: شاخص مجذور خی دو (X^2) این شاخص به طور مفهومی نسبت به اندازه نمونه تغییر می‌کند و تفاوت بین ماتریس کواریانس مشاهده شده و ماتریس کواریانس مدل را نشان می‌دهد که ارتباط بین متغیرها برابر صفر است، شاخص ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب یا رمزی^۲ این شاخص میانگین باقیمانده ماتریس کواریانس - واریانس از مدل را به نسبت ماتریس کواریانس - واریانس داده‌ای نمونه نشان می‌دهد و نقطه برش ۵۰ صدم است و باید مقدار آن کمتر از ۵۰ صدم باشد. شاخص نرم نشده برازش^۳، این شاخص برای مقایسه مدل با مدل مستقل به کار می‌رود (مدل صفر) و دامنه آن بین صفر تا یک است و نقطه برش بیشتر از ۹۰ درصد برای برازش مدل و داده‌ها قابل قبول است و هرچه به یک نزدیکتر باشد، مدل بهتر است. شاخص ملاک تطبیقی آکائیک^۴، این شاخص محقق را به مباحثی در زمینه تخمین تعداد پارامترهای مدل هدایت می‌کند و اندازه نمونه را هم برآورد می‌کند، هر چه مقدار این شاخص از مدل مستقل کمتر باشد، مدل بهتر می‌باشد. شاخص برازش نیکویی^۵ این شاخص ارتباط میان واریانس و کواریانس را نشان می‌دهد، دامنه آن بین صفر و یک می‌باشد و هر چه مقدار آن به یک نزدیکتر باشد، شاخص برازش بهتری از مدل را نشان می‌دهد و شاخص اصلاح برازش نیکویی^۶ مقدار اصلاح شده GFI را که نیاز به اصلاح باشد، نشان می‌دهد (جارزگاگ و سوربوم، ۲۰۰۵). مقدار این شاخص‌ها در جدول (۷) آمده است.

جدول ۷: شاخص‌های برازش مدل عاملی برای پرسشنامه کیفیت زناشویی

AGFI	GFI	AIC	NNFI	RMSEA	df	X^2
۰/۹۴	۰/۹۶	۴۶۳	۰/۹۶	۰/۲۹	۱۲۳۵	۳۲۴۱

^۱ . Klin, P & sun, J.

^۲ . RMESA (Root Mean Square Error of Approximation)

^۳ . non-normed fit index(NNFI)

^۴ . akaike informatio criterion(AIC)

^۵ . goodness of fit index (GFI)

^۶ . adjusted goodness of fit index(AGFI)

در این بخش رابطه هر گویه با هر عامل بر اساس مدل باسبی، کران، لارسن و کریستنسن (به نقل از هولیست، کودی و میلر، ۲۰۰۵) در نظر گرفته شد و مدل برازش گردید. شاخص‌های برازش مدل در جدول (۷) آمده است. شاخص T برای کلیه مسیرها معنادار ($T < 1/96$) بدست آمد. مقدار خی دو ۳۲۴۱، مقدار ریشه خطای میانگین مجذورها برآورد (RMSEA) ۰/۲۹، شاخص نرم نشده برازندگی (NNFI) ۰/۹۶، شاخص ملاک تطبیقی آکائیک (AIC) ۴۶۳، شاخص انطباق مدل (GFI) ۰/۹۶، شاخص میزان انطباق تعدیل یافته (AGFI) ۰/۹۴ بدست آمد. در مجموع مقدار شاخص‌ها با ملاک تفسیری آنها مطابقت دارند و این، نشان‌دهنده کفایت و روایی بسنده پرسشنامه هستند؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مدل ۳ عاملی باسبی، کران، لارسن و کریستنسن از برازش خوبی برخوردار است.

ج: تحلیل جانبی

همان طور که در جدول شماره (۸) مشاهده می‌شود، بین زنان و مردان در کل پرسشنامه و عامل‌های اول تا سوم تفاوت وجود ندارد. همان طور که در جدول (۸) ملاحظه می‌شود، گروه‌های سنی هشت گانه (۲۱-۲۵، ۲۶-۳۰، ۳۱-۳۵، ۳۶-۴۰، ۴۱-۴۵، ۴۶-۵۰، ۵۱-۵۵ و ۵۶-۵۸) در کل پرسشنامه و عامل‌های سه گانه از نظر میزان کیفیت زناشویی تفاوت ندارند.

جدول (۸) نتایج نسبت t و تحلیل واریانس چند متغیری (MANOVA) کیفیت زناشویی بر حسب جنس و گروه‌های سنی هشت گانه

متغیر مستقل							
سن (۲۳-۵۸)				جنس			
متغیر وابسته	درجه آزادی	نسبت T	سطح P	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجموع مجذورها	نسبت F
متغیر وابسته	درجه آزادی	نسبت T	سطح P	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجموع مجذورها	نسبت F
توافق	۱	۲/۳۶	۰/۳۲۳	۷۹۳/۴۶	۱۰	۳۷۵/۲۱	۲/۴۵
رضایت	۱	۲/۴۲	۰/۲۵۶	۶۴۳/۲۶	۱۰	۸۵/۳۱	۱/۷۸
انسجام	۱	۲/۰۸	۰/۱۳۶	۳۵۳/۲۷	۱۰	۸۵/۳۲	۱/۷۶
کل پرسشنامه	۱	۲/۸۳	۰/۲۸۹	۸۴۲/۴۸	۱۰	۲۵۷/۶۲	۱/۵۷

بحث و نتیجه گیری

همان گونه که قبلاً بیان شد، هدف عمده این تحقیق بررسی پایایی و روایی پرسشنامه کیفیت زناشویی در جامعه ایران می‌باشد. این پژوهش تحلیلی منطقی از مقیاس‌های کیفیت زناشویی که به وسیله باسبی، کران، لارسن و کریستنسن (۱۹۹۵) تدوین شده، بدست می‌دهد. ساختار عاملی به دست آمده در نمونه با استفاده از چرخش متمایل (آبلمین) مشابه ساختار عاملی در پژوهش‌های قبلی است (باسبی، کران، لارسن و کریستنسن، به نقل از هولیست، کودی و میلر، ۲۰۰۵).

همان طور که در جدول (۱) ملاحظه می‌شود، آزمودنی‌ها به ترتیب در ماده‌های ۴ (۳/۸۹)، ۱۰ (۳/۲۶) و ۱۲ (۳/۰۸)، بالاترین میانگین و در ماده‌های ۱۴ (۱/۸۹)، ۱ (۱/۷۶) و ۲ (۲/۰۴) کم‌ترین میانگین از بین ماده‌های پرسشنامه کیفیت زناشویی به دست آورده‌اند. همچنین با استفاده از تحلیل تمایزات، نقطه برش برای این ابزار ۲/۸۴ محاسبه شد به این معنا که اگر فردی نمره کیفیت زناشویی او بالاتر از ۲/۸۴ بشود، دارای کیفیت زناشویی خوب است و اگر زیر این نمره دریافت کند، دارای کیفیت زناشویی ضعیف می‌باشد. همچنین حساسیت پرسشنامه ۷۴/۱۲ درصد و ویژگی آن ۷۸/۴۷ درصد بر آورد شد.

همان طور که در جدول (۴) نشان داده شده است رابطه هر سؤال با عامل کمتر از ۰/۳۰ نبوده است و مقادیر ویژه (آیگن) عامل‌های یک تا سه همه بالاتر از یک هستند، که از لحاظ آماری معنادار هستند. در این تحلیل، عامل دوم (رضایت)، با ارزش ویژه ۲/۸۶، معادل ۳/۹۳ درصد کل واریانس را تبیین می‌کند که بیشترین مشارکت را در تبیین واریانس پرسشنامه فوق برعهده دارد و عامل سوم (انسجام) با ارزش ویژه ۲/۵۳، معادل ۲/۳۴ درصد کل واریانس را تبیین می‌کند که کم‌ترین مشارکت را در تبیین واریانس پرسشنامه فوق برعهده دارد. در این تحلیل، میزان واریانس مشترک بین متغیرها برای سه عامل بر روی هم برابر با ۴۷/۵۴ درصد کل واریانس را تبیین می‌کنند.

این یافته با تحقیق‌های باسبی، کران، لارسن و کریستنسن (۱۹۹۵) هماهنگ است و آن بیانگر روایی سازه‌ای ابزار فوق در بین جامعه زوجین ایرانی می‌باشد. یعنی، این ابزار یک سازه یک بعدی نیست و هم‌زمان سه سازه را اندازه گیری می‌کند.

روایی پرسشنامه کیفیت زناشویی در ارتباط با مفاهیم مبتنی بر سازه‌هایی از قبیل رضایت زناشویی، همبستگی زوجین و توافق زوجین آزمون شد. انتظار این بود که کیفیت زناشویی ارتباط مثبت با ابعاد رضایت زناشویی، همبستگی زوجین و توافق زوجین داشته باشند. جدول (۶) ضرایب روایی، معنادار بین عامل‌های پرسشنامه کیفیت زناشویی با پرسشنامه‌های ملاک را نشان می‌دهد. که در همه آن‌ها رابطه در سطح معناداری بوده است ($p < 0/0001$) و عامل‌های استخراج شده از قابلیت اعتماد بالا و رضایت بخش

برخوردارند. این یافته‌ها با یافته‌های باسبی، کران، لارسن و کریستسن (۱۹۹۵) هماهنگ هستند و حاکی از همگونی ماده‌های پرسشنامه کیفیت زناشویی هستند.

بررسی تحلیل عامل تأییدی نشان می‌دهد که پرسشنامه در بین جامعه مورد مطالعه هم برازش دارد، در این بخش رابطه هر گویه با هر عامل بر اساس مدل لیوایز و اسپانیر (۱۹۷۹)؛ به نقل از ادیتال و لاو، (۲۰۰۵)، فینچام و برادبوری (۱۹۸۷)؛ به نقل از کرولی، (۲۰۰۶) و مارکس (۱۹۸۹)؛ به نقل از تروکسل، (۲۰۰۶) در مورد ابعاد کیفیت زناشویی در نظر گرفته شد و مدل برازش گردید. شاخص‌های برازش مدل در جدول (۷) آمده است. شاخص T برای کلیه مسیرها معنادار ($T < 1/96$) بدست آمد. در مجموع مقدار شاخص‌ها با ملاک تفسیری آن‌ها مطابقت دارند و این، نشان‌دهنده کفایت و روایی بسنده پرسشنامه هستند؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مدل ۳ عاملی کیفیت زناشویی از برازش خوبی برخوردار است.

در این تحقیق مشاهده شد که بین آزمودنی‌های زن و مرد در عامل‌ها و گروه‌های سنی پنج‌گانه از لحاظ میزان کیفیت زناشویی تفاوت دیده نشد و علت اینکه به سن و جنس به عنوان یک متغیر مستقل توجه شد، این بود که علاوه بر این که در نمونه مورد مطالعه هشت‌گانه گروه سنی (۲۳-۵۸) ساله داشتیم به محک گذاشتن این دیدگاه بود که آیا پرسشنامه کیفیت زناشویی برای تمام گروه‌های سنی به کار می‌رود؟ و مشخص شد که این پرسشنامه در تمام گروه‌های سنی ایرانی می‌تواند به کار برد و از لحاظ جنس (زن و مرد) در کیفیت زناشویی تفاوتی وجود ندارد. محقق در پی آن بود که نباید بین سنین و جنس تفاوت معناداری وجود داشته باشد که یافته پژوهش حاضر با مبانی نظری لیوایز و اسپانیر (۱۹۷۹)؛ به نقل از ادیتال و لاو، (۲۰۰۵)، فینچام و برادبوری (۱۹۸۷)؛ به نقل از کرولی، (۲۰۰۶) و مارکس (۱۹۸۹)؛ به نقل از تروکسل، (۲۰۰۶) هماهنگ و همخوان است.

لازم به ذکر است، یکی از محدودیت‌های عمده در مطالعه حاضر استفاده از نمونه‌های (زوجین) مشکل دار بود و باید به زوجین بدون مشکل هم توجه کرد تا از این ابزار برای ارزیابی کیفیت زندگی زوجین بدون مشکل هم استفاده کرد، هرچند طبق دیدگاه تروکسل (۲۰۰۶) ابزار کیفیت روابط زناشویی روی یک پیوستار در خانواده سالم با خانواده ناسالم برای سنجش کیفیت روابط تشابه زیادی دارد، به هر صورت، یافته‌های به دست آمده از زنان و مردان دارای مشکل باید به صورت قابل توجه مورد دقت و مرور قرار گیرد تا اینکه این ابزار را بتوان در پژوهش‌های دیگر با خانواده‌های عادی در ایران جایگزین و آزمون نمود.

مطالعه حاضر بیان می‌کند که پرسشنامه کیفیت روابط زناشویی می‌تواند به عنوان یک ابزار مفید برای مقاصد پژوهشی و خانواده درمانی به کار رود. این پرسشنامه برای شناسایی سه مقیاس کیفیت روابط زناشویی در خانواده به کار می‌رود، همچنین در جریان مراجعه زوجین مشکل دار مشاوران و درمانگران برای شناسایی کیفیت مناسب روابط زناشویی که کمتر مورد توجه و عنایت بوده به کار ببرند. پیشنهاد می‌شود که به تفاوت پرسشنامه‌ها در موقع کاربرد برای سنجش خانواده خاص توجه شود. همچنین به محققان پیشنهاد می‌شود که پرسشنامه کیفیت روابط زناشویی در پژوهش‌های دیگر با نمونه‌های طلاق و نارضایتی زناشویی و جنسی و جمعیت‌های دیگر (خانواده نابسامان، معتاد، خیانت زناشویی، ناکام و عضو فراری) در ایران روایی و هنجاریابی کنند.

به طور خلاصه، یافته‌های این تحقیق، در رابطه با پایایی و روایی پرسشنامه کیفیت روابط زناشویی، مطالعات دیگران را مورد تایید و حمایت قرار می‌دهد (باسی، کران، لارسن و کریستنسن، ۱۹۹۵). به نظر می‌رسد که این ابزار می‌تواند در زمینه‌های غربالگری اولیه زوجین در مراحل قبل از ازدواج، زناشویی و خانواده درمانی در محیط‌های مشاوره‌ای و درمانی خانواده به خصوص برای درمان مشکلات خانوادگی و در محیط‌های پژوهشی سودمند و قابل کاربرد باشد و همچنین برای افزایش کیفیت زناشویی و غنی سازی روابط افراد در خانواده بدون مشکل در سطوح مختلف جامعه به کار برد.

سپاس و قدردانی

پژوهشگر خود را موظف می‌داند که از تمام مدیران کلینیک‌های شهر سنج‌دارای واحد مشاوره و روان‌شناسی، مراکز مشاوره‌ای و مطب‌های خصوصی مشاوره‌ای شهر سنج‌دارای شهر سنج‌دارای و زنان و مردانی که پرسشنامه‌ها را پاسخ دادند و سرکار خانم جمیله نبوی حصار به پاس همکاری در دادن پرسشنامه‌ها به آزمودنی‌ها و جمع آوری داده‌ها تشکر و قدردانی شود.

منابع

- ساینگتون، ا.ا. (۲۰۰۱). *بهداشت روانی*. ترجمه حمید رضا حسین شاهی برواتی (۱۳۸۲). تهران: انتشارات روان.
- سهرابی، حمید رضا (۱۳۸۲). *شناخت و درمان اختلاف‌های زناشویی (زناشویی درمانی)*. تهران: موسسه خدمات فرهنگی رسا.
- سلیمانیان، علی اکبر (۱۳۷۶). *بررسی تفکرات غیر منطقی بر نارضایتی زناشویی*. پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه تربیت معلم.

عبادت پور، مهناز (۱۳۷۹). *هنجار یابی پرسشنامه الگوهای ارتباطی زناشویی در شهر تهران*. پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، تهران، دانشگاه تربیت معلم.

- Adital B., Yoav, L. (2005). Dyadic characteristics of individual attributes: attachment, neuroticism, and their relations to marital quality and closeness. *American Journal of Orthopsychiatry*, 4, 621- 639.
- Alexandrow. E. (2003). *Couple Attachment and the Marital Relationships*. Unpublished Doctoral Thesis. University of California, Berkeley.
- Bartlet, M. S. (1950). Tests if significance in factor analysis. *British Journal of psychology*, 3, 77-85
- Busby. D. M., Crane. D. R., Larson. J. H., & Christensen. C. (1995). A revision of the Dyadic Adjustment Scale for use with distressed and nondistressed couples: Construct Hierarchy and multidimensional scale. *Journal of Marital and family therapy*, 21, 289-308.
- Burleson, B. R., and Denton, W, H. (1997). The Relationship between Communication Skills and Marital Satisfaction: Some Moderating Effects. *Journal of Marriage and the Family* 59:884-902.
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Aronson.
- Bradbury, T., Fincham, F., & Beach, S. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 62, 964-980.
- Cattell, R. B. (1966). The scree test for the number of factors. *Multivariate behavioral research*, 3, 245-276.
- Carr, A. (2000). *Family Therapy: Concepts, Process and Practice*. New York: John Wiley and Sones.
- Collins, N. (1996). Working models of attachment: Implications for explanation, emotion, and behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 810-832.
- Crowley. A. K. (2006). *The relationship of adult attachment style and interactive conflict styles to marital satisfaction*. Unpublished Doctoral Thesis. Texas A & M University.
- Creasey, G. (2002). Associations between working models of attachment and conflict management behavior in romantic couples. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 365-375.
- Dewitte, M., Houwer, J. D. (2008). Adult attachment and attention to positive and negative emotional face expressions. *Journal of Research in Personality*, 42, 498- 505.
- Eldridge, K., & Christensen, A. (2002). *Demand-withdraw communication during couple conflict: A review and analysis*. In P. Noller & J. Feeney (Eds.), *Understanding Marriage: Developments in the Study of Couple Interaction: Advances in Personal Relationship* (pp. 289-322). New York: Cambridge University Press.

- Feeney, J. (1999). *Adult romantic attachment and couple relationships*. In J. Cassidy P. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment and Couple Relationships* (pp. 355- 377). New York: Guilford Press.
- Feeney, J., Noller, P., & Callan, V. (1994). Attachment style, communication and satisfaction in the early years of marriage. *Journal of Advances in Personal Relationships*, 5, 269-08.
- Greeff, A. P., & Malherbe, H. L.(2001). Intimacy and marital satisfaction in spouses. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 27, 247-257.
- Haseley, J. L. (2006). *Marital Satisfaction among Newly Married Couples: Association with Religiosity and Romantic Attachment Style*. Unpublished Doctoral Thesis. University of North Texas.
- Hazan, C, & Shaver, P. (1990). Love and work: And attachment theoretical perspective. *Journal of Personality and Social psychology*, 5(1), 1-22.
- Hollist. Cody.S, Miller Richard. B. (2005). Perceptions of attachment style and marital quality in midlife marriage. *Family Relations*, 54, 46-58.
- Kaiser, H. (1961). A note on Guttman's lower bound for the number of common factors. *Multivariate behavioral research*, 1, 249-276.
- Kimberly, R. A., Baker. A. T. (2008). Attachment styles, alcohol, and childhood, experiences of abuse: an analysis of physical violence in dating couples. *Journal of Violence and Victims*, 23, 52-65.
- Klin, P & sun, J. (2005). *Principles and practice of structural Equation Modeling*(2nd ed). New York: Guilford press.
- Locke, H.J. & Wallace, K..M.(1959). Short marital- adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living* 21, 251-255.
- Olson, D. (1983) .*Circumflex Model of Marital and Family Systems: VI* . Theoretical Update . *Family Process* , 22, 69-83.
- Pietromonaco, P., Greenwood, D., & Feldman, B. L. (2004). In W. S. Rholes & J. A. Simpson (Eds.), *Conflict in adult close relationships: An attachment perspective* (pp. 267-299). New York: Guilford Press.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 971-980.
- Troxel, W. M. (2006). *Marital quality, communal strength, and physical health*. Doctoral Thesis. University of Pittsburgh.